

ПЕРЕСТРАХУВАННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Резюме: В статті проаналізовано проблемні питання розвитку перестрахування в Україні.

The summary: The vital questions of development of the Ukraine's reinsurance are analyzed in the article.

Ключові слова: перестрахування, вхідне та вихідне перестрахування, перестраховики–резиденти, перестраховики–нерезиденти, ринок перестрахування, професійна перестраховальна компанія.

Постановка проблеми. Важливою проблемою вітчизняних страхових компаній в умовах ринку є проблема виживання та забезпечення безперервного розвитку. Під час фінансової економічної кризи ця проблема особливо загострилась і найбільша увага приділяється зміцненню фінансового потенціалу страховиків і, зокрема, забезпечення їх фінансової стійкості.

Однією з умов забезпечення фінансової стійкості страхових компаній є перестрахування. Перестрахування, з точки зору його сутності, є нічим іншим, як страхуванням, але страхуванням іншого порядку. Перестрахування – це страхування страховиків. Воно обумовлене наявністю договору прямого оригінального страхування і базується на ньому, зокрема на основі передачі страховиком частини ризику іншому страховику. Тобто це страхування застрахованого страховиком ризику. Необхідність перестрахування обумовлена такими обставинами: можливістю збитку, пов'язаного з великим ризиком; перевищенням середньої частоти збитків.

Перестрахування в сучасних умовах виконує дві важливі функції: дозволяє впроваджувати єдині правила роботи для уникнення кумуляції та управління ризиками і є серйозним фінансовим та інвестиційним інструментом для держави.

Перестрахування має специфічні особливості неординарної сфери страхової діяльності, давно історію та напрацьований досвід. Україна запозичила досвід перестраховальної діяльності з міжнародної практики.

В сучасних умовах існує багато проблем, пов'язаних з розвитком перестраховального ринку, на якому б працювали професійні страховики: регулювання перестраховальної діяльності; застосування складніших форм перестрахування на практиці; розробка законодавства в сфері перестрахування; дослідження сутності перестраховальних операцій.

Розвиток перестрахування та багато проблемних питань з приводу регулювання перестраховальної діяльності призвело до появи значної кількості інформаційно-аналітичних матеріалів, публікацій. На жаль, фундаментальні розробки по перестрахуванню в Україні відсутні.

Проблеми перестрахування висвітлюються в українській фаховій літературі такими вченими та практиками: Волошиною А., Зубаревим В., Залетовим А., Коломійцем В., Осадцем С., Татаріною Т., Тригубом М., Сусловим В., Фурасевичем П. та іншими авторами.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних засад перестрахування, прагматика перестраховальної діяльності в Україні та вплив державного регулювання та їх розвиток.

Виклад основного матеріалу. Згідно чинного законодавства необхідність перестрахування виникає з прийняттям на страхування ризиків, відповідальність по яких перевищує 10% вартості статутного фонду та сформованих страхових резервів (тобто власних активів страховика) [1; 3].

В Україні ринок перестрахування знаходиться на початковій стадії розвитку. На даний час він сконцентрований у п'яти професійних перестрахових компаніях, які в 2006 р. акумулювали 42,8 % перестраховальних премій, а в 2007 р. – вже близько 50 %. При цьому, частка виплачених ними перестраховальних відшкодувань не перевищувала 5 % від загальних виплат.

Недостатній розвиток перестрахування обумовлений слабкою капіталізацією страхового ринку, відсутністю надійних інвестиційних інструментів, недосконалістю нормативно-правового поля для діяльності перестраховиків.

Причиною низької реальної місткості ринку перестрахування є слабка його організація,

яка призводить до недостатнього використання власних фінансових ресурсів страховиків.

Рівень розвитку ринку перестраховування є продовженням рівня розвитку страхування. Страховий ринок України є активним і зростаючим. Валові страхові премії у 2007 році склали 3,566 млрд. \$, основна частина з яких припадала на страхування ризикових видів, а незначна (близько 5 %) на страхування життя. Частка страхування у ВВП складала 2,1 %.

Зростання страхових виплат у 2007 р. до 834,24 млн. \$ пояснюється збалансованішим страховим портфелем і зростанням рівня врегулювання. Динаміка цих показників в національній валюті представлена в таблиці 1.

Таблиця 1

**Динаміка основних показників ринку страхування України
за 2005-2007 рр. [3, с. 41]**

Показники ринку страхування	Роки		
	2005	2006	2007
Валові страхові премії, млн. грн.	12853,5	13829,9	18008,2
Валові страхові виплати, млн. грн.	1894,2	2599,6	4213,0
Рівень валових виплат, %	14,7	18,8	23,4
Передано на перестраховування, млн. грн.	6047,1	5621,7	6423,9
➤ перестраховикам-резидентам	5370,7	5060,6	5654,4
➤ перестраховикам-нерезидентам	676,4	561,1	769,5

В Україні спостерігається тенденція зростання перестраховувальних премій, зокрема, як перестраховикам-резидентам, так і перестраховикам-нерезидентам. Наглядніше динаміку перестраховування з резидентами і нерезидентами можна спостерігати за допомогою рисунка 1.

Пік передачі ризиків нерезидентам спостерігався в 2004 році, а резидентам – в 2003 році. Це пояснюється змінами в регулюванні перестраховування з нерезидентами в 2004 році.

Вихідне перестраховування в 2007 році було на рівні 1,275 млрд. \$, у тому числі резидентам – 1,123 млрд. \$ та нерезидентам – 152,38 млн. \$. Динаміка зростання спостерігалась, але не особливо суттєво. Обсяг вхідного перестраховування з 2005 року стабільно зростає і за 3 роки виріс у 1,5 рази.

Найбільша частка перестрахових премій, переданих українським страховикам у 2007 році, припадає на Великобританію – 31 %, Німеччину – 15 %, США – 8 %, Австрію – 8 %. Лідером в структурі вихідного перестраховування в 2007 році є Казахстан – 39 %, Росія – 28 %, Франція – 11 %, Єгипет – 3 % [3, 40].

Ключовими показниками розвитку перестрахового ринку є передані й отримані премії, структура премій, рівень виплат. Для оцінки рівня розвитку ринку можуть використовуватись такі критерії, як відношення перестраховувальних премій до страхових, концентрація ринку, диверсифікація ризиків.

На розвиток перестраховування впливає ряд факторів, які можна поділити на внутрішні та зовнішні.

До внутрішніх факторів можна віднести законодавчу вимогу перестраховувати ризики, які перевищують 10 % місткостей компаній, «зарегульованість» зовнішнього перестраховування, жорсткі умови роботи брокерів, вплив перерахованої премії на податкові зобов'язання (від суми премії) та слабка капіталізація ринку внаслідок відкладеного інвестиційного попиту.

До зовнішніх факторів можна віднести великі місткості міжнародних перестраховиків, масова пропозиція офшорного перестраховування, вимоги до наявності рейтингів перестраховиків, резервування обмеження на обсяг перевезення та продажу валюти, концентрація міжнародного ринку перестраховування за рахунок злиттів та поглинань.

Серед проблем, які потребують найшвидшого вирішення, слід відзначити необхідність удосконалення законодавчої, інформативно-правової та нормативної бази як страхування, так і

Фінансово-кредитне забезпечення діяльності господарюючих суб'єктів

перестраховання.

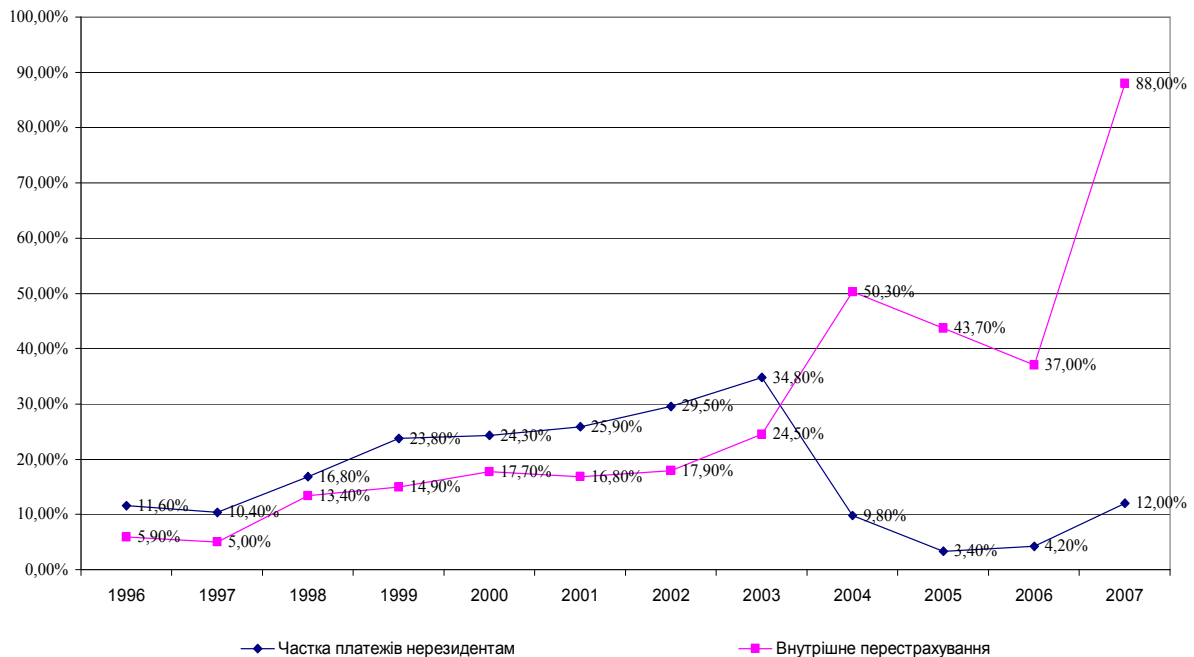

Рис. 1 Динаміка внутрішнього перестраховання та перестраховання нерезидентам протягом 1996-2007рр [4, с. 43].

В Україні поки що не сформована необхідна законодавча база, яка б регулювала перестраховання. У статті 11 Закону України «Про страхування» є лише одне визначення перестраховання, яке, на нашу думку, неповне і не враховує відносин вторинного перерозподілу ризиків. В законі сказано, що страховику дозволяється перестраховувати ризик повністю або частину його. Більшість спеціалістів вважають за доцільне передавати перестраховику лише частину відповідальності. В протилежному випадку страховик, по суті, перетворюється в брокера. В Законі України «Про страхування» нема визначення договору перестраховання, не вказано чим він відрізняється від страхового договору.

Нині діюче положення КМУ «Про порядок та вимоги щодо здійснення перестраховання у страховика (перестраховика) - нерезидента» №124 від 04.02.2004 р. присвячене вимогам лише до перестраховиків-нерезидентів. Новий Закон «Про страхування» повинен врегулювати всі принципово важливі питання внутрішнього перестраховання і адаптацію його до міжнародного.

В рамках трансформаційних процесів підвищується роль перестраховика як поєднуючої ланки між внутрішнім, регіональним та міжнародним ринком.

Проблема адаптації і гармонізації законодавчої бази до міжнародних стандартів страхових і перестраховальних норм права також є актуальною. На нашу думку, повинні бути встановлені певні вимоги до перестраховиків щодо формування резервів, оформлення документів, порядку оцінки і прийняття ризиків на перестраховання.

Взаємним визнанням у міжнародному страхуванні є здатність вітчизняних наглядових органів контролювати перестраховиків у своїх регіонах. Якість перестраховання необхідна для спрощення вимог до перестраховиків. Взаємне визнання національних ринків призведе поступово до подібності (порівняльності) систем нагляду, що є ознакою глобалізації.

В сучасних умовах можна спостерігати перші виклики перестрахового регулювання. Це, зокрема, глобалізація ринків перестраховання (глобальні ризики, глобальні безпеки), глобалізація клієнтських баз компаній і глобалізація самих учасників – страховиків і

перестраховиків.

Страхові компанії все більше починають впроваджувати складні ІТ-системи, вдосконалювати процеси інформатизації й операційні бізнес-процеси, які отримали назву «діджиталізації».

Перспективною є денаціоналізація місцевих стандартів. Існують різні моделі оцінки платоспроможності та фінансової стійкості компаній. Міжнародна асоціація органів страхового нагляду (IAIS) розробила проект про платоспроможність фінансових і страхових груп, який має вирішити проблему з достатністю ресурсів капіталу, резервів і фінансової стійкості.

Пропонується здійснювати тест стійкої якості, який допоможе проаналізувати роботу компанії і правильність вибраної нею моделі побудови стратегічного розвитку. Наприклад, калібраційна модель із застосуванням принципу 99,5 % рівня достатності капіталу повинна застосовуватися як внутрішня система контролю в страховій чи перестраховій діяльності.

Проблемним і дискусійним у перестрахованні залишається питання ліцензування перестраховальної діяльності. В умовах ліцензування страхової діяльності зазначається, що страховик має право приймати ризики перестраховання лише з тих видів добровільного і обов'язкового перестраховання, на здійснення яких він отримав ліцензію.

На нашу думку, перестраховання як вид діяльності повинно здійснюватись професійно, з дотриманням певних вимог, норм і підлягати ліцензуванню.

Актуальною є проблема оподаткування перестраховальної діяльності. Існує велика різниця в оподаткуванні доходів нерезидентів (12 %) і резидентів – 3 %. Це створює дискомфорт в оподаткуванні операцій зовнішніх перестраховиків. Такі ставки оподаткування доходів нерезидентів було введено з метою боротьби з «псевдострахованням» (відмиванням грошей за кордон). Це призвело до іншої проблеми – визначення «security» (надійності) вітчизняних страховиків.

Ємкість вітчизняного ринку досить мала. Для визначення фінансової стійкості згідно з міжнародними стандартами компанії повинні мати рейтинг, не нижчий за «BBB». Згідно з Розпорядженням Держфінпослуг України №2885 від 03.12.2004 р. встановлені вимоги до рейтингу страховиків і перестраховиків-нерезидентів щодо платоспроможності відповідно до класифікації міжнародних рейтингових агентств.

На нашу думку, необхідно розробити критерії вибору перестраховиків і обмежень для передачі певного об'єму ризиків. Страховик повинен обов'язково розробити програму перестраховання та узгодити її з органом нагляду. Для можливості передачі ризиків необхідно встановити вимоги до перестраховиків-нерезидентів із застосуванням норм міжнародного права при укладенні договорів перестраховання з нерезидентами.

Згідно чинного страхового законодавства України встановлено межу відповідальності страховика при прийнятті ризиків у перестраховання – 10 % вартості статутного фонду та сформованих страхових резервів. Проте законодавчо затвердженої методики розрахунку власного утримання немає. З цією метою вкрай необхідно підвищити рівень перестраховального андеррайтингу (оцінки ризиків). Доцільно ввести градацію розмірів власного утримання в залежності від об'єкта страхування і періоду діяльності компанії.

В Україні законодавчо не визначений статус професійної перестраховальної компанії, який дозволив би затвердити на ринку єдині принципи і стандарти перестраховання. Спеціалізовані перестраховальні компанії повинні мати інший, ніж прямі страховики, предмет діяльності, у них інші клієнти, інший маркетинг.

Сьогодні професійних перестраховиків в Україні мало і назвати їх чисто професійними не можна, бо вони здійснюють і певні види страхування.

Висновки. Узагальнюючи розгляд основних проблемних аспектів вдосконалення перестраховальної діяльності в Україні, можна зробити висновок про необхідність створення законодавчих та економічних умов розвитку перестраховання й адаптації його до міжнародного перестраховання.

Вирішення вищевказаних актуальних проблем сприятиме розвитку перестраховальної діяльності в Україні та створення цивілізованого перестраховального ринку.

Використана література

1. Про внесення змін до Закону України «Про страхування». Закон України від 4 жовтня 2001 року. // Україна-business. – 2001. - № 44. - С. 6-13.
2. Порядок та вимоги щодо здійснення перестраховання у страховика (перестраховика) – нерезидента. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України №124 від 4 лютого 2004 року. // Урядовий кур'єр. – 2004. - №25, 10 лютого.
3. Коломієць В. Законодавчі та економічні умови розвитку перестраховання в Україні // Страхова справа. – 2008. - №1 (29). - С.40-42.
4. Волошина А. Фактори розвитку перестраховання в Україні // Страхова справа. – 2008. - №1 (29). - С.43-44.